

С (НЗ),
М. 65

НИЗАМИ КӘНЧӘВИ

*Искандарин Бардаја кәлмәси
вә Нушаба илә кәрүшмәси*

НИЗАМИ КӘНЧӘВИ

C(A3),
кыз. Н.65

Искандарин Бәрдәја кәлмәси вә Нүшәбә илә көрүшмәси

2015 г. рәтү,

Ф. Көчәрли adına
Azərbaycan Respublikası
Uşaq Kitabxanası
Инв. № 69745

Мәчбури нүсхә

Әлхә

Ф. Көчәрли adına
Respublika Uşaq
KITABXANASI
Инв. № 92487

БАКЫ•КӘНЧЛИК•1989

84(5Aze)
H 65

u

Аз 1
H 65

Тәрчүмә едәни *Абдулла Шаиг*

Рәссамы *АЛТАЙ ҺАЧЫЙЕВ*

Редактору *Мәммәд Намаз*

Н 65 **Низами Кәнчәви.** Искәндәрин Бәрдәјә кәлмәси вә
Нүшабә илә көрүшмәси. Б.: Кәнчлик, 1989 — 36 сәһ.

4803060101
H — 11—89
M 653 [12]—89

Аз 1.

ISBN 5—8020—0188—7

© «Кәнчлик», 1981, «Хәмсә»дән
© «Кәнчлик», 1989.

Бәрдә нә көзәлдир, нечә көјчәкдир,
Лазы да, гышы да күлдүр, чичәкдир.
Ијулда дағлара лаләләр сәпәр,
Гышыны баһарын нәсими өпәр.
О јашыл мешәси чәннәтә бәнзәр,
Шән этәкләринә бағламыш көвсәр,
Сөјүдлүк чөлләрә вермишдир зинәт.
Ағ бағы елә бил һәгиги чәннәт.
Гырговул јувасы бир сәрв ағачы,
Охујур кәклији, өтүр турачы.
Сәссизлик ичиндә динчәлир күлшән,
Торпағы силинмиш гајғы, кәдәрдән.
Рејһаны јашылдыр илләр узуну,
Һәр чешид наз-не'мәт бүрүмүш ону,
Јем үчүн кәләр гуш бу көзәл јурда,
Истәсән «гуш сүдү» тапарсан бурда
Торпағы јоғрулмуш гызыл сујундан,
Елә бил һәр јанда битмиш зә'фәран.
О јашыл јерләри долашыб-кәзсән,
Шәнликдән башга бир хәјал көрмәзсән.
Инди о дәркаһын тахты алчалмыш,
Ипәји, гумашы күләкләр чалмыш.
Тәзә нар күлләри төкүлүб солмуш,
О нарлар, нәркизләр дөнүб тоз олмуш.
Индисә јериндә бу көзәл јурдун
Вар сел јумуш дәрә, гурумуш одун.
Јенә дә бол олан о көјәртиләр,

3

F. Köçerli adına
Respublika Uşaq
KİTABXANASI

Эдалэт тохмундан көјәрсә әкәр,
Јенидән көзәлчә бәсләнсә дијар,
Кет-кедә јашыллыг, көзәллик артар.
Падшаһын әлинә кечәрсә фүрсәт,
О тахта јенидән верәрди зинәт.
Һәрүм адланырды бу јурд һәр јердә,
Индисә адына дејирләр Бәрдә.
Бу мәрдләр, көзәлләр јурдунда, инан,
Чох сајсыз хәзинә кизләмиш заман.
Бөјлә шух, севимли күлшән һарада,
Һарда вар хәзинә сачан бу дијар?!
Бөјлә нәгл едир сөз хәзинәдары,
Көһнә хәзинәнин адлы салары:
Һаким гадын вармыш, ады Нүшабә,
Ујмуш ил узуну кефә, шәрабә.
Еркәксиз јашајан бу диши чејран
Көзәлди, көјчәкди еркәк товуздан.
Хошсөһбәт, үрәји саф, мәтанәтли,
Бир пәри әндамлы, хоштәбиәтли.
Өнүндә минләрчә көзәл гыз вармыш,
Хидмәтә ај кими кәмәр бағлармыш
Бунлардан башга вар икид, гәһрәман
Отуз мин гуламы — гылынч ојнадан.
Дәркаһа јахын да олса, јенә дә
Евинә кирмәзди еркәк бир бәндә.
Гадынла ашарды онун һәр иши,
Тапшырыг алмамыш ондан бир киши.
Сарајда ишбилән гадынлары вар,
Јалныз кәндхудасыз иш көрәр онлар.
Гуллары бир јурддан салмышды мәскән,
Јахын бир обаны етмишди вәтән.
Гәһриндән, кининдән онун горхараг,
Шәһринә бир киши басмамыш ајаг

Бијара кетмәјә версәјди фәрман,
Жолунда кишиләр кечәрди чандан.
Искәндәр сәһраја чәкинчә орду,
Чадырлар башыны әфлакә вурду.
Көрдү бир шәнликлә јоғрулмуш чәннәт,
Етди әкинләрә, чајлара һејрәт.
Сорду: «Бу шән өлкә киминдир, кимин?
Ким бурда падшаһлыг едир, сөјләјин!»
Дедиләр: «Көрдүјүн бу вар, бу јатыр,
Бу көзәл торпаглар бир гадындыр.
Гадындыр, еркәкдән үрәкли, гочаг,
Дәниз инчисиндән тәмиз вә парлаг!
Тајы јох шүүрда, адда вә санда,
Рәијјәт бечәрир чәтин заманда.
Мәрдликлә белинә бағламыш кәмәр,
Кәјан нәслиндәнәм,— дејә фәхр едәр.
Күлаһсыз гадындыр, анчаг тачы вар.
Бир әскәр үзүнү көрмәз бу сәрдар
Һесабсыз гәһрәман гуламлары вар,
Өнүндә үзүнү көрмәмиш онлар.
Көксү күл, ағбиләк гыз, кәлин анчаг
Һәр ишдә онунла едәр иттифаг.
Бојлары ох кими, дөш нара бәнзәр,
Санки һәр мәмәдән сүд әммиш шәкәр.
Ән иңчә ипәкләр, ән парлаг түлләр
О ләтиф әндамдан утаныб титрәр.
Фириштә онлара бахмаз чүр'әтлә,
Бахса көјдән енәр бир фәлакәтлә.
Бағын ејванында парылдар тәк-тәк,
Күндүз шән бир күнәш, кечә чыраг тәк
О ағ бәнизләрә етсән тамаша
Аз галыр шәфәгдән көзләр гамаша.
Шаграг сәсләрини ешитсә һәр кәс,

Чан гурбан етмәјә көстәрәр һәвәс.
Гулагда, бојунда инчиләр күлүр,
Додаглар јагутдур, дишләр исә дүрр.
Билмирәм нә фүсун охумуш бунлар
Ки, шәһвәт торуна олмамыш шикар?!
Бу мави сәманын алтында анчаг,
Ишләри шәрабдыр, чалыб-чағырмаг.
Нәсилчә уча, пак һөкмдар гадын
Онлары гојмазды шәһвәтә јахын.
Сәнәмханасы вар сарајлар гәдәр,
Азад кириб кәзәр орда афәтләр.
Пәрдә архасында кечирир һәјат,
Доғма өлкәсинә верир гол-ганад.
Мөһтәшәм, шаһанә бир сарајы вар,
Бир бүсат ачмыш ки, шаһлара јарар.
Бүллурдан тахты вар, көјә вурур баш,
Үстүнә халварла төкмүшдүр гаш-даш.
О бүллур тахты бир гәндилдән парлаг,
Кечәләр Ајдан да нурлу бир чыраг.
Отурар о бүллур тахта һәр сәһәр
Уча танрысыны һәр күн јад едәр.
Кәлин тәк тахтында әјләшир јалныз,
Хидмәтчин ајагда дурур кәлин, гыз.
Мави чәрх алтында сазла, гәдәһлә
Дүнјаны кечирир дашгын фәрәһлә,
Танрыја сәчдәдән дурмазлар кери,
Јох јемәк-ичмәкдән башга ишләри.
Шаһанә сарајла, бөјүк дөвләтлә
Ријазәт чәкәрди бир ибадәтлә.
О гәдәр диндардыр бу назлы дилбәр,
Өз чәннәт көшкүндә јатмаз кечәләр.
Башга бир көшкү вар мәрмәр дашындан.
Ај кими һәр кечә сүзүлүр пүнһан.

Көшкүндө о күнөш, о назлы гөнчө
Башлар ибадәтә шәфәг сөкүнчә.
Бир сона суја баш вурдуғу гәдәр
Јастыға баш гојуб јатар о дилбәр.
О пәриәндамлы гызларла јенә
Меј илә, чалғыјла башлар кефинә.
Кечәни, күндүзү кечирир бөјлә,
Күндүзү бөјләдир, кечәси өјлә.
Нә күндүз әл чәкир чан бәсләмәкдән,
Нә кечә танрыја сәчдә етмәкдән.
Вардыр гапысында чох хидмәтчиләр,
Өзүнүн, ишинин гејдини чәкәр».
Искәндәр бу ишдән шәнләнди, анчаг
О нахшы көрмәјә көстәрди мараг.
Јашыллыг ичиндә көрдү бу дүнја
Көвһәрдән гијмәтли олан кимија.
О јердә башлады истираһәтә,
Бир нечә күн далды ејшә-ишрәтә.
Һөкмдар гадына вердиләр хәбәр —
Мүбарәк фал илә кәлмиш Искәндәр.
Пәрәстиш етмәјә көрдү һазырлыг,
Көндәрди падшаһын адына лајиг
Һәр чешид јарарлы, ләзиз јемәкләр,
Үрәкдән хидмәтә бағлады кәмәр.
Ајырды мәтбәхә, минијә јарар —
Көзәлчә бәсләнмиш чанлы һејванлар.
Мүшк, әнбәр гоһујан дадлы јемәкләр,
Әлини јумаға мүшк илә әнбәр.
Һәр чешид јемәли, дадлы мејвә вар,
Мүшк илә шәкәрдән бир нечә халвар.
Меј, ноғул, бостанын бәзәји рејһан
Нечә күн дашынды шаһа, дурмадан.
Һәм дә мөһтәрләрә ајры олараг

Һәр күн көндәрирди мүәјјән әрзаг.
О гәдәр мәрдлик үз верди гадындан
Тә'рифидилләрдә олду бир дастан.
Падшаһын көнлүндә ачды баһар тәк
Онунла көрүшмәк арзусу чичәк.
Гадыны өјрәнмәк истәди о шаһ,—
Олсун бу өлкәнин сирриндән акаһ;
Билсин сәрһәдини бу мәмләкәтин,
Вармыдыр әсли бу сөзүн-сөһбәтин?
...Һазырлыг көрүнчә учалды көјә,
Јол алды сараја,— елчијәм,— дејә,
Елә ки, сараја чох јахын кәлди,
Јолун зәһмәтиндән бир аз динчәлди.
Көјләрә баш вуран бир сарај көрдү,—
Ону јерләр өпүр, көјләр өпүрдү.
Хидмәтчи гадынлар ону көрдүләр,
Гачыб Нүшабәјә вердиләр хәбәр:
«Рум тачидарынын шән дәрқаһындан
Өлкәмиз алыбдыр шәнликдән нишан.
Ағыллы бир елчи кәлмишдир бизә,
Рум шаһындан хәбәр кәтирмиш сизә.
Ағыл мә'дәнидир башдан-ајаға.
Бәнзәјир танрыдан јанан чыраға».
Нүшабә сарајы бәзәди артыг,
Дәмирли јоллара вурду јарашыг.
Назәнин гызлара верилди бәзәк,
Дүзүлдү сыраја јүз әлван чичәк,
Мүшкүн кәмәндләрә дүзүлдү көвһәр,
Даш-гаша бүрүндү ипәк кејимләр.
Бир бағча товузу кими сәкәрәк
Парлајыб, күлүмсәр ишыг чыраг тәк
Падшаһлыг тахтында отурду хошһал,
Әлиндә әтирли, көзәл портағал.

Әмр етди падшаһлар ајини үзрә,
Искәндәр елчиси кәлсин һүзүрә.
О уча сарајын баш вәкилләри
Әмрини ичрадан дурмады кери.
Елчи чох сүр'әтлә кирди гапыдан,
Гонду тахт үстүнә о горхмаз аслан.
Белиндән нә гылынч ачды, нә кәмәр,
Елчи тәк етмәди сәчдә Искәндәр.
О көзәл сарајда бир һикмәт көрдү,
Севимли бир сарај, бир чәннәт көрдү.
Һәр јанда гајнашыр һури вә пәри,
Мүшк илә, әнбәрлә јоғрулмуш јери.
Даш-гаша батмышды кәлинләр, гызлар,
Баханын көзүндә парлаг улдузлар,
Елчијә даш-гашын парылтысындан
Бир алов көрүндү дурдуғу мәкан.
Санки бирләшмишдир мә'дәнлә дәрја,
Бүтүн көвһәрләри төкмүш бураја.
Елчинин тутдуғу уғурсуз ишә.
Нүшабә пәрт олуб дүшдү тәшвишә:
«Бу зирәк кишијә инди нә демәк,
Гојулан ајинә әмәл етмәмәк?!
Һәддини танытмаг кәрәкдир она,
Бу елчи сајмајыр бизи, бахсана!»
Нүшабә бахынча дүшәрәк шәккә,
О бишмиш гызылы вурду мәһәкә.
Диггәтлә бахынча таныды бирдән,
Тахтында јер верди, гәлби олду шән.
Билди Искәндәрдир, долашыр она,
Тахтында отурмаг јарашыр она.
Једди мави көјүн сәадәтилә
Онун тә'рифини кәтирди дилә.
Ендирди һәјадан көз гапағыны,

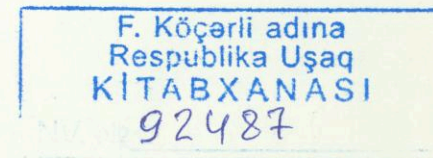
Утанды, тәр јуду ал јанағыны.
Сездији бу иши ачмады она,
Ачарым вар дејә, бағлы гыфлына.
Искәндәр бир елчи кими давранды,
Өзүнү олдугча о, сәрбәст санды.
Чох салам јетирди һеј дөнә-дөнә
Тәкмил бир елчилик етди өзүнә.
Саламлар битинчә деди: «Еј сәрдар!
Шөһрәтли, шөвкәтли, адил тачидар
Дејир: еј шөһрәти дүнјаны тутан,
Ән адлы кәсләрә мејдан охујан!
Нә үчүн чевирдин биздән јүјәни?
Һүзура кәлмәдин, анмадын мәни?
Нә зүлүм етдим ки, дүшмән кәсилдин?
Еј һарын ат, бизи ачизми билдин?
Бундан да кәскин бир гылынч кимдә вар?
Кимин оху бөјлә гызғын од сачар
Ки, она сығынмағ јарарлы ола,
Сәнә мәсләһәтим будур, кәл јола!
Уча дәрқаһымдан чәкинмә, кәл кет,
Чошдуғум күндә горх, ондан һәзәр ет!
Бу көзәл өлкәнә мән ки, јол алдым,
Өз дөвләт көлкәми үстүнә салдым.
Гапыма нечин баш вурмадын бир ан,
Нечин үз чевирдин мәним јолумдан?
Көнлүмү алырсан мејвә, шәрабла,
Алдадырсан ноғул, рејһан, кабабла,
Етдијин бу ишләр гәбулдур, анчаг
Доғру фикирләрдән кәл олма узаг!
Сәни бу идракла көрмәјим, инан,
Бәхтијар көрүнүр һумај гушундан.
Гәбул башланыркән сәһәр, чох еркән
Шаһын дәрқаһына сән дә кәләрсән».

Өјлә ки, јетирди өзүндән хәбәр,
Башыны ашағы дикди Искәндәр.
Нүшабә чавабчын лаләсајағы
Күл ачыб, тәрпәтди јагут додағы;
«Еј чәсур падишаһ, ешг олсун сәнә!
Елчилик едирсән өзүн-өзүнә.
Мәнә саф үрәјим сөјләјир бөјлә.
Бу башла, шаһанә, уча сајәнлә
Бир елчи дејилсән, һөкм верәнсән!
Көндәрилмиш дејилсән, сән көндәрәнсән!
Пејғамын гылынчдыр, гопарыр башлар,
Сәндән башга буну мәнә ким вурар?!
Анчаг шаһ гылынчла ојнарса артыг
Гылынчы көстәрәр башыучалыг.
Сөз ачма Искәндәр гылынчындан сән,
Өзүнә чарә тап, Искәндәр сәнсән!
Мәни чағыраркән торума дүшдүн,
Көзүнү јахшы ач, чијсән, бир дүшүн!
Талејим кәтирмиш сәни бу тахта,
Ешг олсун дөвләти дүшүнән бахта!»
Искәндәр деди: «Еј бу тахта лајиг!
Арама бахтынын һөкмүндән артыг.
Искәндәр дәниздир, мән чајам, анчаг
Күнәшлә көлкәни олмаз бир тутмаг.
Бир кәсә тај тутма мәни, еј һушјар,
Мән кими минләрчә көзәтчиси вар.
Бу фикри гәлбиндән сән сил бүсбүтүн,
Падшаһы бундан да чох уча дүшүн.
Јохса Искәндәри сандын кимсәсиз,
Өзүнә елчилик едән бир ачиз?
Уча дәрқаһына сығмаз икидләр,
Өзүмү зәһмәтлә елчилик едәр?»
Ағыллы Нүшабә јенә дүрр сачды.

О күл додағындан гыфылы ачды:
«Гэлбими бу гэдэр алдатмаг нэдэн?
Жалан атыны кэл миниб чапма сэн!
Эл чэк бу тэрсликдэн, јетэр инадын!
Мәрдликлә шан-шөһрәт газанмыш адын.
Бөјүкдүр пәјамын, адын да, сән дә,
Асланы кизләмә гурд дәрисиндә!
Елчидә олурму бөјлә чәсарәт —
Һүзурда көстәрсин бу гэдәр һиддәт?
Гәһр илә бујругдан нә эл чәкирсән,
Нә дә гаршымызда бојун әјирсән.
Бизимлә һөкм илә едирсән рәфтар,
Белә рәфтар јалныз падшаһда олар.
Вар бундан башга чох нишанлар, һәлә
Ондан да чох әсрар кәләчәк әлә».
Тез верди бөјлә бир чаваб Искәндәр:
«Бир түлкү асландан кәтирмәз хәбәр!
Көзүндә олсам да чәсур, гәһрәман,
Искәндәр дејиләм, елчијәм ондан.
Хәбәри бөјүкләр көндәрмиш бөјлә,
Һөкмүнү дәјишмәк јарармы, сөјлә!
Сөзүмдә варса кин, ачыг, күкрәјиш,
Бу сәнин вә онун билдији бир иш!
Үрәкли олмама сәбәб ону бил,
Көндәрән асландыр, бир түлкү дејил!
Бөјләдир шаһларын рәсми, елчиләр
Аманда олурлар, көрмәзләр зәрәр.
Дедијим сөзләри демиш тачидар,
Дилин гыфылына көстәрмә ачар.
Доғру бир чаваб вер мәнә бир кәрә,
Јенә дә дөнүм өз кәлдијим јерә».
Нүшабә гызды о асланүрәјә:
«Күнәши палчыгла сувадын» дејә.

Зәррәчә горхмады, кәтирмәди таб,
Верди гылынч кими кәскин бир чаваб:
«Јерсиздир, деди, бу чалышыб дурмаг,
Күнәшә палчыгдан вурурсан суваг».
Кәнизә әмр етди: «Вер бахсын» — дејә,
Падшаһлар рәсмини өпән ипәјә.
Ипәкдә көстәрди она бир бучаг,
Сөјләди: «Әлиндә тут, диггәтлә бах!
Бу сурәт, бу сима киминдир, кимин?
Сарајда һөрмәтлә сахланыр нечин?
Инад етмәјинин галырмы јери?
Өртмә өз гашынла уча көјләри».
Искәндәр динләди ону һөрмәтлә,
Јазылы ипәји ачды сүр'әтлә.
Рәсмини таныды бахынча шәклә,
Көрдү алмыш дүшмән өлкәни әлә.
Бу ишдә кин-һиддәт көрүндү јерсиз,
Бир чаваб вермәкдән галараг ачиз,
Горхудан саралды бир саман кими,
Сығынды аллаһа тугулан кими.
Нүшабә көрдү ки, о гызғын аслан
Позулду, алчалыб дүшдү учадан.
Деди: «Еј уғурлу, бөјүк тачидар!
Зәманә башлара чох ојун ачар.
Дүшүнмә, һөрмәтим чохдур, буну бил!
Бу ев өз евиндир, башга јер дејил!
Пәрәстиш едәрәм сәнә һәр заман,
Ја орда, ја бурда бәндәјәм, инан!
Бу рәсми онунчүн көстәрдим ки, сән
Мәним дә шәклими ајдын көрәсэн.
Еркәк тинәтлијәм, олсам да гадын,
Һәр иши бәллидир мәнә дүнјанын,
Мән дә бир асланам, дүшүнсән бир аз,

Асланын еркәји, дишиси олмаз.
Гара булуд кими курласам кинлә,
Гылынч түстүсүндән жанар су белә.
Асланлар будуна басарам мән дағ,
Нәһәнкләр јағындан јахарам чыраг.
Мәни дүшмәнлијә чәкмә севкидән,
Вурғунун олана тә'нә вурма сән!
Ким тикан әкәрсә, тикан дәрәчәк!
Ким ничат верәрсә, ничат көрәчәк.
Әкәр сән үстүнлүк едәрсән мана,
Гәләбә чаларсан бир дул гадына.
...Түлкүлә гурд кими биз етсәк саваш,
Сән кичик оларсан, мәнәм бөјүк баш.
Сынаглы гочалар сөјләмиш белә:
«Күләшмә ән фәгир, јохсул бир кәслә,
Сәндән шеј гопармаг фикрини изләр,
Үрәкдән чалышар, үстүнлүк едәр».
Вүчудум шәһәрдә етсә дә мәскән,
Гәлбим гафил дејил шаһлар ишиндән.
Һиндистан мүлкүндән Јунана гәдәр
Вирандан, абаддан тутмушам хәбәр.
Көндәрдим һәр јерә биликли адам,
Ағыллы, сынаглы, маһир бир рәссам.
Бөјүк фатәһләрин, өјрәним дејә,
Рәсмини алдырдым инчә ипәјә.
Адлы падшаһларын рәсмини чәкән
Һәр рәсми кәтириб мәнә верәркән,
Санырам дүнјаны вердиләр мана,
Өз инчә рә'јимлә бахарам она
О рәсми доғрудан таныјым дејә,
Көстәррәм башга бир көрән кимсәјә.
Десәләр ки, филан тачидардыр бу,
О заман тәсвири санарам доғру.
Сонра да тәпәдән-дырнаға гәдәр

Һәр рәсмә саларам дәрин бир нәзәр
Јашлыдан вә кәнчдән өз гәдәринчә,
Бир өлчү көтүррәм инчәдән-инчә.
Јахшыны-јаманы таныр хәјалым,
Вар зәка таныјан шүүр, камалым.
Бошуна кечмәјир кечә-күндүзүм,
Өзүмлә ојнајан дејиләм өзүм.
Бу һиммәт таразым дурмадан ишләр,
Шаһларда ағыры, јүнкүлү өлчәр.
Ипәкдә көрдүјүн сурәтләр ки вар,
Тәк сәнин хәјалын көнлүмә јатар.
Чүнки сурәтинлә танышам чохдан,
Бу нәгшин достлугдан көстәрмиш нишан».
Сөзүнү үрәклә деди, шәнләнди,
Өз бүллур тахтындан ашағы енди.
«Тахтымда деди, сән отур намидар,
Бир тахта јарамаз ики тачидар.
Билирсән, шаһматын ики шаһы вар,
Һәр гәләбә јени гәм кәтирәр онлар».
Тахтындан енинчә о пәрисурәт,
Дурду һүзурунда, көстәрди хидмәт.
Кәлин тәк отурду гызыл күрсүјә,
«Падшаһа кичик бир бәндәјәм» дејә.
О нәһәнк балыгдан шаһын көркәми
Рәнк вериб, рәнк алды зүрафә кими.
Дүшүндү: «Гадын да олса бу салар,
Үрәји бир еркәк ағлыјла парлар.
Бах, бөјлә ишләри көрән гадына,
Пәриләр афәрин сөјләр адына!
Гадынлар олмасын кәрәк чох чәсур,
Диши асланларда кин кәскин олур.
Јүнкүлдүр чәкидә гадынын дашы,
Киши өлчүсүјлә дурмаз јанашы.

Гадынлар пәрдәлә өртүлсә хошдур,
Пәрдәсиз мусиги аһәнки бошдур.
Бах, Чәмшид нә көзәл сөjlәмиш керчәк:
«Гадын пәрдә, ја мәзарда кәрәк!»
Гадыны сәлех дә олса, буховла!
Оғру дост да олса, ешшәји бағла!»
Дүшүндү: «Нәдир бу ачы һәгарәт?
Бу јердә ким едәр сәнә мәрһәмәт?
Фикрини бишир дә, гәлбини хош тут,
Јыхылдын, артыг өз чаныны унут!
Көзәлдир, бал гатмыш күл ләбләринә,
Бөjlә бир севимли дилбәр јеринә
Олсајды амансыз, кинли бир дүшман,
Артыг әл чәкәјдим кәрәк башымдан.
Бу јердән чыхарсам ағыр јүкүмү,
Һәр ишдә сахларам дүзкүн өлчүмү,
Шашгынлар јолуну тутмарам бир дә,
Өртмәрәм үзүмү кәрәксиз јердә.
Ачарам бәнди бу бағлы гәлбимдән,
Дүјүнү дүјүнә нечә вурум мән?
...Сәбир едим, чох чәтин олса да бу һал,
Бу ишләр јухудур, јахуд бир хәјал?
Ешитдим чох шадмыш бир кәнч мүгәссир
Дара чәкиликән бојнунда зәнчир.
Достлардан бириси верди бир суал:
«Аз галыр өмрүндән, һеј, нәдир бу һал?»
Деди: «Сон нәфәсдир, өмрүм галыр аз,
Аз өмрү кәдәрлә кечирмәк олмаз!»
Гуртарды јарадан ону зилләтдән,
Ишыға чыхарды гаты зүлмәтдән.
Гыфыла чох заман тапылмаз ачар,
Бир ачан тапылар, нәһәјәт ачар».
Өзүнә чох бу чүр сөзләр сөjlәди,

Чарәсиз чаныны тәслим еjlәди.
Јалныз чапғын етсә һәр бир пәһләван,
Дүшәр див әлинә пәһләван, инан!
Ханәндә бәстәсиз шәрги сөjlәсә,
Сөз илә каманча күләр о сәсә.
Бир заман чох дәрин фикрә кетди,
Өз тәбиәтини мәзәммәт етди.
Сәбир етди бу ағыр дәрдә-кәдәрә,
Тәслимлә дик башы әјилди јерә.
Нүшабә хидмәтә бағлады кәмәр,
Әмр етди, дурмајыб көзәл пәриләр
Шаһлара јарашан бир сүфрә ачсын,
Ортаја һәр чешид јемәкдән сачсын.
Кәнизләр шам кими галхды ајаға,
Шаһанә бир сүфрә һазырламаға.
Һәр чешид јемәкләр ахды һәр јандан,
Јемәкләр бишмишди гочдан, тоғлудан.
Узун вә јуварлаг инчә чөрәкләр
Сарајдан башламыш гапыја гәдәр.
Көкәләр јоғрулмуш јағла, шәкәрлә,
Шәкәрли күнчүддә дада бах һәлә!
Әнбәрлә јоғрулмуш дадлы јемәкләр
Чәннәт јемәјиндән верирди хәбәр.
Дағ кими галанмыш өкүз вә балыг,
Чәкди јер өкүзү бундан ағырлыг.
Сүфрәдә гузулар чошғун севинчдән
Гуш кими гол-ганад ачмышды шән-шән.
Ән дадлы мүрәббә, лимонлу шәрбәт,
Пүстәдә, бадамда вар башга ләззәт.
Вар һәдсиз палудә әнбәр гохујан.
Чох мәғзи палудә сағалар ондан.
Тәр һалва вә бадам һалвасы дашыр,
О гәдәр чохдур ки, габлардан ашыр.

Күлабла чәкилмиш шәрбәт, күлшәкәр
Сачдығы ширәнин нәфәси әнбәр.
Бунлардан башга о тахтын үстүндә
Гызыл бүсат гурду шаһын өнүндә.
Бир хонча гојулду күнәшдән парлаг,
Ичиндә дөрд бүллур каса гојараг.
Бири лә'л, о бири гызылла долмуш,
Бири дүрр, биринә јагут гојулмуш.
Өjlә ки, узанды әлләр сүфрәјә,
Ағызлар ачылды тәам јемәјә.
Нүшабә деди: «Еј бөјүк һөкмран,
Јејиниз, ән дадлы бу хурушлардан!»
Искәндәр сөјләди: «Еј садә дилбәр,
Өлчсүз сөјләмә, төкмәјәсән тәр.
Дүзмүсән сүфрәмә алмаз, јагут, дүрр,
Даш-гаш јејиләрми, бу нә демәкдир?!
Дашы да јејәрми ағыллы инсан?
Бу рәнки тәбиәт һәзм етмәз, инан!
Өjlә бир јемәк вер мә'дәмиз долсун,
Рәғбәтлә она әл узатмаг олсун».
Нүшабә күләрәк сөјләди шаһа:
«Дашын ки, боғаза јолу јох даһа,
Фајдасыз, јарамаз бөјлә даш үчүн,
Бу гәдәр вурушмаг, чарпышмаг нечин?
Инди ки, јемәјә јарамаз бу даш,
Дүнјада онунла учалармы баш?
Дәјәрсиз бир даш ки, олмајыр јемәк,
Онунчүн бу гәдәр зәһмәт нә кәрәк?
Јоллардан дашлары алмаг лазымкән,
Дашы даш үстүнә гојурсан нәдән?
Бу дашдан дојунча һәр кәс ки, алды,
Јемәди, даш јенә јериндә галды.
Дејилсәнсә даша пәрәстиш едән,

Дашыны јүнкүл ет, јериндә гал сән!»
О инчә гадынын бу сөһбәтиндән
Јемәкдән әл чәкди о поладбәдән.
Деди: «Еј ханымлар ханымы гадын,
Гүввәтдә еркәкдән учадыр адын.
Доғру сөјләдин ки, бөјлә көвһәрлә
Һәр сәрраф анчаг бир даш алар әлә.
О заман дәјәрли оларды сөзүн,
Өнчә бу даш-гашдан гачајдын өзүн.
Тачымда чавахир парлар, доғрудур,
Падшаһлар тачында чавахир олур.
Сәнин хончандакы бу даш-гаш дашыр
Бу данлаг, бу төһмәт кимә јарашыр?
Сүфрәјә чавахир сачмаг нә кәрәк?!
Көвһәрдән гачмағы мәнә өјрәтмәк?!
Сәррафын көзүнә тоз атмагдыр бу,
Искәндәр јагуту һәр евдә долу.
Бунунла бәрабәр диггәт единчә,
Сөзләрин јерлидир, доғрудур мәнчә.
Ешг олсун бу фикри сағлам гадына,
Мәрдлијин јолуну көстәрир мана.
Еј узагкөрән гыз, кәл мәни динлә,
Гызыл сиккәсини нәсиһәтинлә.
Атарам бир кәрә торпаглара мән,
Гызыла торпагдыр тәбии мә'дән».
Сонра Нүшабәнин јагут додағы
Јагутла бәзәди бүтүн торпағы.
Әмр етди, хончаја гојулду јемәк,
Гызыл нағулданлар әнтиг вә гәшәнк.
Һәр јемәкдән өзү дадырды өнчә,
Чох һејрәт етди шаһ буну көрүнчә.
Шаһ раһат дејилди бөјлә хидмәтдән,
Ајаға галхды тез јемәк битәркән.

Кедәркән Нүшәбә бағлады пейман,
Искәндәр вермәсин мүлкүнә зијан.
Вәсигә јазмаға шаһ верди фәрман,
О чәннәтдән чыхыб кетди һөкман,
Искәндәр шәһәрдән чыхынча керчәк,
Фәләкдән кин көрдү, танрыдан көмәк.
Дүшмүшдү гуртулмаг үчүн гајғыја,
Шүкр етди гуртаран бөјүк танрыја.
Күндүздән күнәши гапынча кечә,
Бир чыраг парлатды бир шам сөнүнчә.
Ал күнәш көјүнүн уча сәгфинә
Һаләли улдузлар дүзүлдү јенә.
...Дан јери сөкүнчә динчәлди артыг,
Гаранлыг ичиндә сөкүлдү ағлыг.
Шәфәгләр ичиндә галхды јухудан,
Сәһәр тәк бир мәчлис гурду һөкман.
Күнәшин әлиндә бир нарынч варды.
Фәләк нарынчынын башыны јарды.
О мәләк әндамлы Нүшәбә шән-шән
Уғурлу фал илә чыхды шәһәрдән.
Елә бил гаранлыг чөкүнчә лај-лај,
Көрүндү мәшригдән бәдирләнмиш ај.
Пәрвин тәк кәнизләр јанында кедәр,
Инчидир башындан дырнаға гәдәр!
Көзәлләр долашыр дөрд бир јанында,
Јүз зөһрә гаш кими бир бармағында.
Шаһлара јарашан бир дәрках көрдү,
Дүнјача бир орду, барикаһ көрдү.
О гәдәр ипәкли бајраг учалды,
Һава күл, торпаг көј рәнкинә чалды.
Чадырлар көвһәрдән олмушду нишан,
Дәркахын јолуну кәсмиш һәр јандан.
Арады, өјрәнди, кәлди сараја,

Көрдү бир хејмәдир учалмыш аја.
Ипләри ипәкдән мөһкәм һөрүлмүш,
Сүтуну гызылдыр, мисмары күмүш.
Алтындан енди јол тапсын һүзурә,
Үз сүртсүн дүнјанын өпдүјү јерә.
Нөвбәтчи һөрмәтлә веринчә изин,
Зәрнишан чадыра кирди назәнин,
Көрдү ки, дүнјанын шаһлары кәлмиш,
Бир тач көлкәсиндә башлар әјилмиш.
Искәндәр өнүндә кәмәр-кәмәрә
Падшаһлар отурмуш, көз дикмиш јерә,
О парлаг бүсәтдан дүшдү горхуја,
Көрәнин үрәји дөнәрди суја.
Һамысы диварда сурәтә бәнзәр,
Данышыб-күлмәјә кимдә вар һүнәр?
Һасары көрүнчә һасарлы кәлин
Титрәди бу гәбул көрүндү кәркин.
Јер өпдү Нүшәбә, афәрин алды
О аслан үрәкләр буна мат галды.
Кәнизләр Хосровун әмрини алчаг.
Бир күрсү гојдулар күнәшдән парлаг.
Јанында отурду дүнја кәлини,
Алды гыз-кәлинләр дөрд дөврәсини.
Һалыны сорушду, көстәрди һөрмәт,
Чошду о кәлишлә мәчлисдә ишрәт.
Бир аз тохтајынча јени отуран,
Ишарәт едилди уча падшаһдан:
Тез сүфрә ағасы кәтирсин хөрәк,
Ортаја дүзүлсүн һәр чешид јемәк!
Өнчә кәтирилди әтирлә шәрбәт,
Санки јерә сәрди һовзуну чәннәт.
Күлаб кими ахан бу архы, јәгин,
Јухуда нә Хосров көрмүш, нә Ширип

О гэдэр хончалар дүзүлдү ора
Энбэрдэн учалды тоз булудлара.
Эн лэзиз жемэклэр бол-бол ахараг,
Һәр јанда дағ кими вурулду галаг.
Икигат элэнмиш јағ гатламалар,
Эн парлаг ајдынлыг кими парылдар.
Элэнмиш ағ ундан, бишмиш јуварлаг,
Ај кими гоғаллар хэздэн дэ јумшаг.
Гојулду хончаја јүз чешид жемэк,
Жемэклэр хончаја верирди бэзэк.
Јох иди өјлә бир жемэк дүнјада —
Бир мөвге тутмасын гызыл хончада.
Мэзэлэр, жемэклэр кэлинчэ хоша,
Допдолу гэдэһлэр чэкилди баша.
Көјүн ортасына кэлинчэ күнэш,
Ичдилэр меј гэлбэ салынча атэш.
Һамынын чатылмыш гашы ачылды,
Сэрхошлар үзүнэ нэш'э сачылды.
О пэрибэдэнли назлы дилбэрлэр
Чалғыны динләди ахшама гэдэр.
Зүлмэтдэн кечэ бир орду чэкэркэн,
Тэбиэт көзүндэн мүркү төкэркэн,
Чаһандар сөјләди о пэрилэрэ:
«Бу кечэ басмајын ајаг шәһэрә!
Бујруғум беләдир, сәһэр кэрэк мән
Бир мәчлис дүзэлдәм јердэн көјөчән.
Фиридун вә Кәјан рәсмилә шән-шән
Долғун кам алараг чалғыдан, мејдән,
Гој шәраб бир јанғын салсын көнүлә,
Бишсин һәр ишимиз бу ган чајилә!
Ајрылаг һәр заман дүнја ишиндән,
Пэрвэрдә мэрчанла бэслэнсин бэдән.
Меј илә күл кими парлачаг белә,

Күллэрдән рәнк алаг бу күрә илә.
Сачаг гэтрэлэрдән торпаға энбэр,
Чимсин бу шәрабдан күллэр, олсун тәр».
Пэрилэр һөрмэтлә өпдү торпағы,
Шәнлэнди, исмэтдән јанды јанағы.
Мәчлисдә Нүшабә, о назлы дилбэр
Санки дан сөкэркән доғмуш бир үлкэр.
Энбэрдэн кечэ шән бүсат гурунча
Јајылды о мүшкин сачлар бојунча,
О мүшкин сачлардан бөјүк Искэндэр
Бир кэмэнд дүзэлтди, — сачырды энбэр.
Ајы, Мүштэрини кэмэндлә бирдән
Јерлэрә ендирди уча көјлэрдән.
Шәнлик кечәсијди о шанлы кечэ,
Пэрилэр далмышды назлы севинчэ.
Искэндэр гэлбини чалмаг фикрилә
Истэрди атэшдән парлатмаг шө'лә.
Падишаһ әмр етди: «Тез од галансын!
Мүғләрин рәсмилә онда мүшк јансын!»
Мејдән бир ох јахды ки, шө'ләсиндә
Ичәнлэр јанды өз элбәсәсиндә
Чалғы нэш'әсијлә јејиб-ичдилэр,
Кечәни шәнликдә етдилэр сәһэр.
Лачивэрдә шәнчәрф вурунча дөвран
Самур сары түлкү доғду о заман
Јенидән чанланды шәнлик вә һәјат,
Гурулду севимли, шаһанә бүсат.
Чәмәнлэр јенидән нэш'әјә кәлди,
Кәклик вә гырговул чилвәјә кәлди.
Нәғмәјә башлады пэриүзлүлэр,
Күнэш «меһриканда» даһа хош кәлэр.
О күлкүн мејдән ки јагута бәнзэр,
Күндүзүн үзүнэ сәпдилэр көвһэр.

Кичикјашлы мектеблилэр үчүн

Низами Гянджеви
ПРИЕЗД ИСКЕНДЕРА В БАРДУ, ВСТРЕЧА ЕГО
С НУШАБОЙ
[На азербайджанском языке]
Гянджлик. Баку — 1989.

Бәди редактору *Н. Рәхимов*
Техники редактору *Л. Гарајева*
Корректору *Д. Мәликова*

ИБ № 2238

Ўғылмаға верилмиш 27.02.89. Чапа имзаланмиш 03.04.89. Кағыз
форматы 70×90¹/₂. Офсет кағзы. Әдәби гарнитур. Офсет үсүлү.
Шәрти ч/в 3. Рәнкли шәрти ч/в 12. Учот нәшр в. 3,52. Тираж 50.000.
Сифариш № 33. Гимәти 25 гәп.

Азәрбајҗан ССР Дәвләт Нәшријјат, Полиграфія вә китаб тичарәти
Ишләри Комитәси.

«Кәнчлик» нәшријјаты Бақы, Нүсү Начыјев күчәси, 4.
Издательство «Гянджлик». Баку, ул. Г. Гаджиева, 4.
Бақы китаб мәтбәәси № 4. Бақы, Ашыг Әләскәр күч. 17.
Бакинская книжная типография № 4. Баку, ул. А. Алескера, 17.

92487

000000012541

